

การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4
ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดอุบลราชธานี เขต 9*

PROMOTING TEACHERS' INSTRUCTIONAL MANAGEMENT BASED
ON THE FOUR IDDHIPADA PRINCIPLES IN BUDDHIST SCRIPTURE
SCHOOLS, GENERAL EDUCATION DIVISION, UBON RATCHATHANI
PROVINCE, REGION 9

พระมหาพรชัย วุลโล (สิทธิปกรณ)¹, พระมหาศรีรัตน์ สิริรัตน² และ บรรยวัธ ฝางคำ³

Phra Maha Phonchai Wallabho (Sittipakorn)¹, Phra Maha Srirat Siriratano² and Banyawat Fangkam³

¹⁻³มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

¹⁻³Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Ubonratchathani Campus, Thailand

Corresponding Author's Email: thatpong.tho@mcu.ac.th

วันที่รับบทความ : 11 เมษายน 2569; วันที่แก้ไขบทความ 9 พฤษภาคม 2569; วันที่ตอบรับบทความ : 11 พฤษภาคม 2569

Received 11 April 2026; Revised 9 May 2026; Accepted 11 May 2026

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม (2) เพื่อศึกษาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม (3) เพื่อประเมินการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของครูโรงเรียนพระปริยัติ การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบ

Citation:

* พระมหาพรชัย วุลโล (สิทธิปกรณ), พระมหาศรีรัตน์ สิริรัตน และ บรรยวัธ ฝางคำ. (2569). การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เขต 9.

วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 4(4), 153-165.

Phra Maha Phonchai Wallabho (Sittipakorn), Phra Maha Srirat Siriratano and Banyawat Fangkam. (2026).

Promoting Teachers' Instructional Management Based On The Four Iddhipada Principles In Buddhist Scripture Schools, General Education Division, Ubon Ratchathani Province, Region 9.

Modern Academic Development and Promotion Journal, 4(4), 153-165.;

DOI: <https://doi.org/10.>

<https://so12.tci-thaijo.org/index.php/MADPIADP/>

ผสมวิธีพหุระยะ วิธีการดำเนินการวิจัย ระยะที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 136 รูป/คน ด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ระยะที่ 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป/คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และระยะที่ 3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เขต 9 สถิติที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพปัจจุบันและความต้องการการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง 2. การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีดังนี้ 1) ด้านฉันทะ สร้างระบบแรงจูงใจและการยกย่องเชิดชูเกียรติครูที่พัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม 2) ด้านวิริยะ พัฒนาระบบการพัฒนาครูเชิงปฏิบัติการ 3) ด้านจิตตะ กำหนดกรอบสมรรถนะครูตามทักษะศตวรรษที่ 21 4) ด้านวิมังสา พัฒนาระบบติดตาม ประเมินผล และสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ 3. การประเมินการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้, อิทธิบาท 4, โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

Abstract

This research aimed to: (1) study the current conditions and needs for promoting learning management among teachers in Phra Pariyattidhamma Schools; (2) examine the promotion of learning management based on the Four Principles of Iddhipada for teachers in Phra Pariyattidhamma Schools; and (3) evaluate the promotion of learning management based on the Four Principles of Iddhipada for teachers in Phra Pariyattidhamma Schools. This study employed a multi-phase mixed methods research design. In Phase 1, the sample group consisted of 136 monks/persons selected through simple random sampling. The research instrument was a questionnaire. In Phase 2, 10 key informants were

selected through purposive sampling, and the research instrument was an interview form. In Phase 3, 5 experts were selected through purposive sampling, and the research instrument was an evaluation form on the promotion of learning management based on the Four Principles of Iddhipada for teachers in Phra Pariyattidhamma Schools, General Education Division, Ubon Ratchathani Province, Area 9. The statistics used in the research included percentage, mean, and standard deviation.

The research findings revealed that: 1. The current conditions and needs for promoting learning management among teachers in Phra Pariyattidhamma Schools were overall at a moderate level. 2. The promotion of learning management based on the Four Principles of Iddhipada for teachers in Phra Pariyattidhamma Schools consisted of the following: (1) Chanda: establishing a motivation and recognition system for teachers who concretely improve learning management; (2) Viriya: developing practical teacher development processes; (3) Citta: determining teacher competency frameworks in accordance with 21st-century skills; and (4) Vimamsa: developing monitoring, evaluation, and reflective systems for learning management using empirical data. 3. The evaluation of the promotion of learning management based on the Four Principles of Iddhipada for teachers in Phra Pariyattidhamma Schools was overall at the highest level.

Keywords: Promoting instructional management, The Four Iddhipada principles, Buddhist scripture schools general education division

บทนำ

การศึกษาเป็นกระบวนการสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่า มีความรู้ ความสามารถ และมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นพื้นฐานในการพัฒนาตนเองและสังคม (สุชาติ สวัสดิ์ศรี, 2561) ครูในฐานะผู้นำการเรียนรู้จึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การจัดการเรียนรู้ของครูไม่ใช่เพียงการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนเท่านั้น แต่ยังหมายถึงกระบวนการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่าง

ต่อเนื่องให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกและสังคม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565) ครูเป็นผู้ขับเคลื่อนให้การศึกษาเป็นกระบวนการที่สร้าง ทักษะมนุษย์ที่มีคุณภาพ ตามที่กล่าวมา โดยมีหน้าที่หลักในการสร้างความรู้และความสามารถ ครูต้องถ่ายทอดความรู้และพัฒนาทักษะที่จำเป็น รวมถึงปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรม การศึกษาที่มีคุณภาพต้องสร้างคนที่มี คุณธรรมจริยธรรม ครูจึงต้องทำหน้าที่เป็นแบบอย่างและสอนให้ผู้เรียนรู้จักความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และการอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีคุณค่า และพัฒนาตนเองและสังคม ครูต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถใช้ความรู้และความสามารถไป พัฒนาตนเอง อย่างต่อเนื่อง และใช้ศักยภาพนั้นเป็นส่วนหนึ่งในการ พัฒนาสังคม การเรียนรู้และพัฒนาตนเองของครูจึงเป็นหัวใจสำคัญในการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพทั้งด้านความรู้และความดีงาม เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม ในศตวรรษที่ 21 การศึกษามีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การสื่อสาร และรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็น ซึ่งส่งผลให้บทบาทของครูมิได้จำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดความรู้ หากแต่ต้องเป็นผู้อำนวยความสะดวก และผู้ออกแบบการเรียนรู้ที่สามารถสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ แก้ปัญหา และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ในบริบทเช่นนี้ ครูจำเป็นต้องมีสมรรถนะสำคัญในศตวรรษที่ 21 ซึ่งรวมถึงความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิต การปรับตัวต่อเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ ๆ การคิดอย่างสร้างสรรค์ การทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ และการมีจิตสาธารณะต่อสังคมการเรียนรู้ (บุญเลิศ จิตตะโสภณ, 2563) ดังนั้น การพัฒนาครูให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยให้ครูสามารถยกระดับศักยภาพทางวิชาชีพและคงไว้ซึ่งคุณภาพของการจัดการศึกษา ดังที่แผนย่อยของแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (12) ประเด็น การพัฒนาการเรียนรู้ (พ.ศ. 2561 – 2580) (วุฒิสภา, 2561) ที่ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนโฉมบทบาทครูให้เป็นครูยุคใหม่ โดยปรับบทบาทจากครูสอนเป็นโค้ชหรือผู้อำนวยการการเรียนรู้ทำหน้าที่กระตุ้น สร้างแรงบันดาลใจ แนะนำวิธีเรียนรู้และบริหารจัดการสร้างความรู้แบบกิจกรรมและสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ให้ผู้เรียน และมีบทบาทเป็นนักวิจัยพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน รวมทั้งปรับระบบการผลิตและพัฒนาครูตั้งแต่การดึงดูด คัดสรรผู้มีความสามารถสูงให้เข้ามาเป็นครูคุณภาพ มีระบบการพัฒนาศักยภาพและสมรรถนะครูอย่างต่อเนื่องครอบคลุมทั้งเงินเดือน เส้นทางสายอาชีพ การสนับสนุนสื่อการสอน และสร้างเครือข่ายพัฒนาครูให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน รวมถึงการพัฒนาครูที่มีความเชี่ยวชาญด้านการสอนมาเป็นผู้สร้างครูรุ่นใหม่อย่างเป็นระบบ และวัดผลงานจากการพัฒนา

ผู้เรียนโดยตรง การส่งเสริมให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและสังคมวัฒนธรรมที่ครูสังกัดอยู่ โดยเฉพาะในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ซึ่งมีความโดดเด่นในฐานะสถาบันการศึกษาที่บูรณาการธรรมะกับสามัญเข้าด้วยกัน ครูในโรงเรียนลักษณะนี้ไม่เพียงแต่ต้องพัฒนาความรู้ทางวิชาการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรสามัญให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างถ่องแท้ แต่ยังต้องพัฒนาความรู้ทางธรรม เพื่อเป็นแบบอย่างแห่งคุณธรรมแก่พระภิกษุ สามเณร และเยาวชนที่อยู่ในร่มเงาพระพุทธศาสนา โดยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นสถาบันการศึกษาที่จัดการเรียนรู้ควบคู่ระหว่างพระพุทธศาสนาและสามัญศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาพระภิกษุ สามเณร และเยาวชนให้เป็นผู้ทรงความรู้คู่คุณธรรม ครูผู้สอนจึงไม่เพียงมีบทบาทในการถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการเท่านั้น แต่ยังต้องเป็น ผู้นำทางจิตวิญญาณและแบบอย่างทางศีลธรรม ที่สะท้อนคุณค่าพระพุทธธรรมผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้ จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรมยังเผชิญปัญหาด้านแรงจูงใจในการจัดการเรียนรู้ที่ต่อเนื่อง ขาดระบบสนับสนุนการพัฒนา และมีข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากร ส่งผลต่อประสิทธิภาพการสอนและคุณภาพผู้เรียน ทั้งนี้ หลักอิทธิบาท 4 ได้แก่ ฉันทะ วิริยะ จิตตะ และวิมังสา สามารถประยุกต์ใช้เป็นกรอบแนวคิดในการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม เนื่องจากช่วยเสริมแรงจูงใจ ความเพียร ความเอาใจใส่ และการพัฒนาปรับปรุงอย่างเป็นระบบ ทำให้ครูสามารถพัฒนาการสอนได้อย่างต่อเนื่องและยั่งยืน แม้มีงานวิจัยที่สนับสนุนการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการพัฒนาครู แต่ยังไม่พบการศึกษาที่เป็นระบบในบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เขต 9 ซึ่งมีความเฉพาะด้านบริบทและวัฒนธรรม ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาสภาพ ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 เพื่อยกระดับคุณภาพครูให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งด้านวิชาการและคุณธรรม สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของสถานศึกษาในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เขต 9

2. เพื่อศึกษาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เขต 9

3. เพื่อประเมินการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เขต 9

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีพหุระยะ ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อศึกษาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เขต 9 โดยกำหนดเป็น 3 ระยะ ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ระยะที่ 1 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 136 รูป/คน ด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย

ระยะที่ 2 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป/คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

ระยะที่ 3 กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 รูป/คน ด้วยวิธีการเลือกแบบเจาะจง

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ระยะที่ 1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม สำหรับเก็บข้อมูลเชิงปริมาณ มีทั้งคำถามปลายปิดและปลายเปิด

ระยะที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ สำหรับเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ พัฒนาโดยผู้วิจัยจากการศึกษาทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมิน เพื่อประเมินการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เขต 9

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 การศึกษาข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักการ แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เขต 9 เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการสร้างเครื่องมือวิจัย

3.2 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย ผู้วิจัยได้จัดทำเครื่องมือสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูล และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 รูป/คน โดยการเลือกแบบเจาะจง ดังนี้ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 รูป/คน 2) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 2 รูป/คน 3) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 1 รูป/คน

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยประสานงานกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เขต 9 เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูล

1) ดำเนินการแจกแบบสอบถามแก่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 136 รูป/คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 34 รูป/คน ครู จำนวน 102 รูป/คน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามและตรวจสอบความครบถ้วนของข้อมูลก่อนนำมาวิเคราะห์

2) ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูป/คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 รูป/คน ครู จำนวน 5 รูป/คน) โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการจับเก็บและบันทึกข้อมูล ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้บันทึกเสียงและภาพนิ่งเพื่อประกอบการถอดความ จากนั้นถอดเทปบันทึกเสียงเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้ในการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

3) ดำเนินการประเมินการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เขต 9 โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารการศึกษา จำนวน 3 รูป/คน 2) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป/คน

3.4 การสรุปและประมวลผลข้อมูล

ผู้วิจัยได้สรุปและจัดหมวดหมู่ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม เพื่อวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสัมภาษณ์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

โดยใช้สถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเป็นสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหาสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

1. สภาพปัจจุบันและความต้องการการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เขต 9 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มี 2 ด้านอยู่ในระดับมาก และ 2 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการสนับสนุนทรัพยากรและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู อยู่ในระดับมาก รองลงมา ด้านการสร้างวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาครูและนักเรียน อยู่ในระดับมาก ด้านการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพ จรรยาบรรณ และสมรรถนะของครูเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการพัฒนาทักษะและสมรรถนะครูตามกรอบสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 เพื่อการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับปานกลาง ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสนับสนุนทรัพยากรและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู ขณะที่ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาทักษะและสมรรถนะครูตามกรอบสมรรถนะในศตวรรษที่ 21

2. การส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เขต 9 มีดังนี้ 1) ด้านฉันทะ สร้างระบบแรงจูงใจและการยกย่องเชิดชูเกียรติครูที่พัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเสริมสร้างความรักในวิชาชีพและความภาคภูมิใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 2) ด้านวิริยะ พัฒนาระบบการพัฒนาครูเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้การพัฒนาสมรรถนะครูเกิดความต่อเนื่องและเห็นผลในห้องเรียนจริง 3) ด้านจิตตะ กำหนดกรอบสมรรถนะครูตามทักษะศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ตามความแตกต่างระหว่างบุคคลอย่างเป็นระบบ 4) ด้านวิมังสา พัฒนาระบบติดตาม ประเมินผล และสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์เพื่อปรับปรุงและยกระดับคุณภาพการสอนอย่างต่อเนื่อง 3. ประเมินการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เขต 9 โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านความถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ตามลำดับ

อภิปรายผล

การศึกษาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เขต 9 พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน

1. จากการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เขต 9 โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มี 2 ด้านอยู่ในระดับมาก และ 2 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านการสนับสนุนทรัพยากรและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู อยู่ในระดับมาก รองลงมา ด้านการสร้างวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมแห่งการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการพัฒนาครูและผู้เรียน อยู่ในระดับมากด้านการยกระดับมาตรฐานวิชาชีพ จรรยาบรรณ และสมรรถนะของครูเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับปานกลาง และด้านการพัฒนาทักษะและสมรรถนะครูตามกรอบสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 เพื่อการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ อยู่ในระดับปานกลางตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการสนับสนุนทรัพยากรและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู ขณะที่ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการพัฒนาทักษะและสมรรถนะครูตามกรอบสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 ที่เป็นเช่นนี้ เหตุผลที่ด้านทรัพยากรและเทคโนโลยีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ที่พบว่า ด้านการสนับสนุนทรัพยากรและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูอยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด

2. จากการศึกษาการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เขต 9 มีดังนี้ 1) ด้านฉันทะ สร้างระบบแรงจูงใจและการยกย่องเชิดชูเกียรติครูที่พัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อเสริมสร้างความรักในวิชาชีพและความภาคภูมิใจในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 2) ด้านวิริยะ พัฒนาระบบการพัฒนาครูเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้การพัฒนาสมรรถนะครูเกิดอย่างต่อเนื่องและเห็นผลในห้องเรียนจริง 3) ด้านจิตตะ กำหนดกรอบสมรรถนะครูตามทักษะศตวรรษที่ 21 และส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการคิดวิเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ตามความแตกต่างระหว่างบุคคลอย่างเป็นระบบ 4) ด้านวิมังสา พัฒนาระบบติดตามประเมินผล และสะท้อนผลการจัดการเรียนรู้โดยใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อปรับปรุงและยกระดับคุณภาพการสอนอย่างต่อเนื่อง ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาสมรรถนะครูในศตวรรษที่

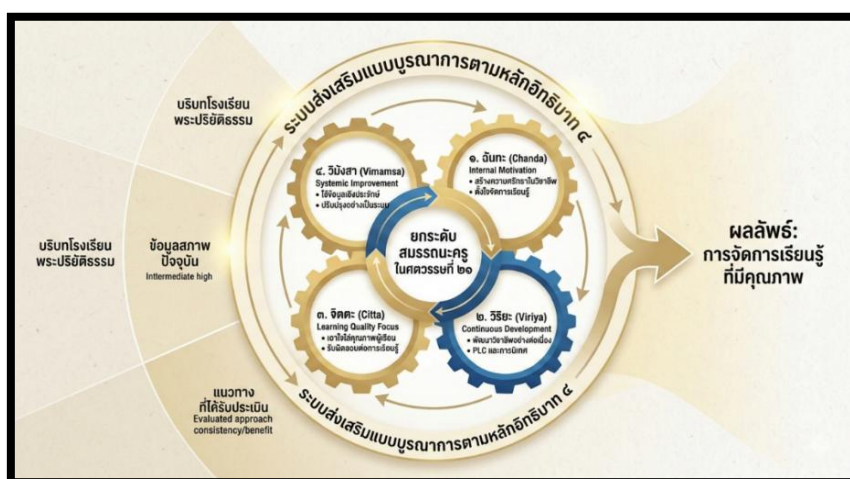
21 ยังไม่เด่นชัด จึงจำเป็นต้องปรับจากการอบรมเชิงทฤษฎี มาเป็น การพัฒนาเชิงปฏิบัติการที่เห็นผลในห้องเรียนจริง เช่น การทำ PLC การนิเทศแบบโค้ชชิ่ง หรือการทดลองใช้แผนการสอนแล้วสะท้อนผลร่วมกัน เพราะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนต้องอาศัยความเพียรต่อเนื่อง (วิริยะ) และการลงมือทำซ้ำอย่างมีเป้าหมาย ไม่ใช่การรับฟังความรู้เพียงครั้ง การกำหนดระบบสะท้อนผล การใช้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และข้อมูลการสังเกตชั้นเรียนมาวิเคราะห์ จึงเป็นกลไกสำคัญของวิมังสา คือ การใช้ปัญญาไตร่ตรอง ตรวจสอบ และปรับปรุงอย่างมีเหตุผล สอดคล้องกับ พระสุรศักดิ์ ตปสีโล ปาณจิตฺต สุกุมาลย์ และประยูร แสงใส ได้ศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์หลักอิทธิบาท 4 เพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามมาตรฐานวิชาชีพครูของครูโรงเรียนศรีรัตนวิทยา จังหวัดศรีสะเกษ ผลการศึกษาพบว่า ระดับการปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับมากทุกมาตรฐาน และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านก็พบว่าอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน

3. จากการศึกษาการประเมินการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอิทธิบาท 4 ของครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดอุบลราชธานี เขต 9 โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 รูป/คน โดยภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน เรียงอันดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเป็นประโยชน์ ด้านความถูกต้อง และด้านความเหมาะสม ตามลำดับ ที่ผลการประเมินแนวทางโดยผู้เชี่ยวชาญอยู่ในระดับมากที่สุด อาจอธิบายได้ว่า แนวทางดังกล่าวมิได้กำหนดขึ้นตามแนวคิดเชิงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว แต่พัฒนาขึ้นจากข้อมูลเชิงประจักษ์ในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 ของการวิจัย กล่าวคือ มีการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการอย่างรอบด้านก่อนนำมาสังเคราะห์เป็นแนวทาง จึงทำให้เนื้อหา มีความสอดคล้องกับบริบทจริงของสถานศึกษา นอกจากนี้ การใช้หลักอิทธิบาท 4 เป็นกรอบแนวคิดหลัก ซึ่งเป็นหลักธรรมที่มีความชัดเจนในเชิงคุณค่าและกระบวนการพัฒนา ยิ่งทำให้แนวทางมีความเป็นระบบและเข้าใจได้ง่าย จึงได้รับการประเมินในระดับสูง

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ โดยสะท้อนว่าปัญหาหลักของการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ไม่ได้อยู่ที่การขาดทรัพยากร แต่เป็นการขาดระบบพัฒนาสมรรถนะครูเชิงลึกอย่างต่อเนื่องและเป็นรูปธรรม อันเป็นการปรับมุมมองจากการเน้นปัจจัยภายนอกไปสู่

การพัฒนาศักยภาพภายในของครูอย่างแท้จริง แม้สถานศึกษาจะมีความพร้อมด้านทรัพยากรและเทคโนโลยีในระดับสูง แต่การนำไปใช้เพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ยังไม่เกิดผลเต็มที่ นอกจากนี้ ยังเกิดองค์ความรู้ใหม่ในการนำหลักอิทธิบาท 4 มาสังเคราะห์เป็น กรอบกระบวนการพัฒนาครูเชิงระบบ ที่เชื่อมโยงแรงจูงใจ (ฉันทะ) การปฏิบัติจริงอย่างต่อเนื่อง (วิริยะ) ความเอาใจใส่ต่อการจัดการเรียนรู้ (จิตตะ) และการประเมินปรับปรุงด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ (วิมังสา) ให้เป็นวงจรการพัฒนาที่มีความต่อเนื่องและยั่งยืน อีกทั้ง งานวิจัยยังสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านการบูรณาการหลักธรรมกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในการพัฒนาครู โดยเน้นการผสมผสานมิติทางคุณธรรมและมิติทางวิชาการเข้าด้วยกัน ก่อให้เกิดแนวคิดการพัฒนาครูบนฐานคุณธรรมและข้อมูล ซึ่งช่วยเสริมทั้งแรงจูงใจ บรรยากาศองค์กร และประสิทธิภาพในการจัดการเรียนรู้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่

สรุป/ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้
 - 1.1 หน่วยงานต้นสังกัดควรบูรณาการหลักอิทธิบาท 4 ลงในแผนพัฒนาการศึกษา ทั้งระยะสั้นและระยะยาว พร้อมสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากร และระบบติดตาม เพื่อให้การพัฒนาครูเกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ ไม่ใช่ทำเป็นครั้งคราว
 - 1.2 สถานศึกษาควรนำแนวทางไปใช้จริงผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนา ฉันทะ วิริยะ จิตตะ

และวิมังสา ของผู้เรียน ควบคู่กับการพัฒนาครูแบบต่อเนื่อง เช่น PLC การโค้ชชิ่ง และการอบรมเชิงปฏิบัติการ 1.3 ผู้บริหารควรติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยใช้ข้อมูลจริงสะท้อนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ พร้อมสร้างแรงจูงใจและบรรยากาศองค์กรที่สนับสนุนการพัฒนาครูอย่างยั่งยืน 2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป 2.1 ควรศึกษาผลการนำแนวทางการส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยบท 4 ไปใช้จริงในระยะยาว เพื่อประเมินผลกระทบต่อคุณภาพผู้เรียนทั้งด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและคุณธรรมจริยธรรม 2.2 ควรวิจัยเชิงทดลองเปรียบเทียบระหว่างสถานศึกษาที่ใช้แนวทางตามหลักอริยบท 4 กับสถานศึกษาที่ใช้แนวทางการพัฒนารูปแบบอื่น เพื่อยืนยันประสิทธิผลเชิงประจักษ์อย่างชัดเจน 2.3 ควรศึกษาการบูรณาการหลักอริยบท 4 ร่วมกับแนวคิดการจัดการเรียนรู้สมัยใหม่ เพื่อพัฒนาแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทการศึกษาร่วมสมัยมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- บุญเลิศ จิตตะโสภณ. (2563). *การพัฒนาสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระมหาสุศักดิ์ จันทร์โอ, พระเทพปริยัติเมธี และพระครูศรีสุธรรมนิวิฐ. (2567). รูปแบบการจัดการความรู้ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดนครสวรรค์ ตามหลักอริยบท 4. *วารสารวิจัยวิชาการ*, 7(1), 21–34.
- พระสุรศักดิ์ ตปสีโล, ปาณจิตกร สุขุมาลัย และประยูร แสงใส. (2563). การจัดการเรียนรู้ตามหลักอริยบท 4 เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานตามเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครูของครูโรงเรียนศรีรัตนวิทยา อำเภอสรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ. *Journal of Buddhist Education and Research*, 6(1), 349-365.
- วุฒิสภา. (2561). แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (12) ประเด็น การพัฒนาการเรียนรู้. เรียกใช้เมื่อ 20 ธันวาคม 2568 จาก <https://www.senate.go.th/portals/fileups/files>
- วิโรจน์ แยมอุทัย. (2565). แนวทางการพัฒนาสมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 ตามหลักอริยบท 4 สังกัดสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจังหวัดสุพรรณบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). รายงานการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา
เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงของศตวรรษที่ 21. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สุชาติ สวัสดิ์ศรี. (2561). การบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพครูและผู้เรียน. กรุงเทพฯ:
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.